

YUVAL NOAH HARARI

ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΑΣΤΑΜΑΤΗΤΟΙ

ΠΩΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΑΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Εικονογράφηση
RICARD ZAPLANA RUIZ

Μετάφραση
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΛΑΛΙΩΤΗΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

αλεξάνδρεια

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΝΑΙ ΖΩΑ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΥΠΕΡΔΥΝΑΜΗ ΤΩΝ ΣΑΠΙΕΝΣ.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΩΣ ΖΟΥΣΑΝ ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΜΑΣ;.....	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΟΥ ΠΗΓΑΝ ΟΛΑ ΤΑ ΖΩΑ;.....	135
Ευχαριστίες	168
Σχετικά με αυτό το βιβλίο	169

ΤΙ ΑΚΡΙΒΩΣ ΚΑΝΟΥΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ;

Το να μεγαλώνεις είναι δύσκολη υπόθεση. Όχι μόνο για εσάς και τους φίλους σας αλλά για όλους. Ακόμα και για τα ζώα.

Για να μεγαλώσουν τα λιονταράκια, πρέπει να μάθουν να τρέχουν και να κυνηγάνε ζέβρες. Ένα μικρό δελφίνι πρέπει να μάθει να κολυμπάει και να πάνει ψάρια. Ένα αετόπουλο πρέπει να μάθει να πετάει και να φτιάχνει φωλιά. Τίποτα απ' όλα αυτά δεν είναι εύκολο.

Αλλά το να μεγαλώνεις είναι ακόμα δυσκολότερο για εμάς τους ανθρώπους, γιατί δεν είμαστε σίγουροι τι πρέπει να μάθουμε. Τα λιοντάρια τρέχουν και κυνηγάνε ζέβρες, τα δελφίνια κολυμπάνε και πάνουν ψάρια, οι αετοί πετάνε και φτιάχνουν φωλιές – οι άνθρωποι τι κάνουν;

Όταν μεγαλώσετε, μπορεί να οδηγήσετε ένα αγωνιστικό αυτοκίνητο που θα τρέχει πιο γρήγορα από κάθε λιοντάρι. Μπορεί να ταξιδέψετε με ένα πλοίο πιο μακριά απ' όσο μπορεί να κολυμπήσει κάθε δελφίνι. Μπορεί να πετάξετε με ένα αεροπλάνο πιο ψηλά από κάθε αετό. Μπορεί να κάνετε ένα εκατομμύριο πράγματα που τα άλλα ζώα ούτε να τα φανταστούν δεν μπορούν. Όπως να επινοήσετε ένα νέο ηλεκτρονικό παιχνίδι, να ανακαλύψετε ένα καινούριο φάρμακο, να οδηγήσετε μια εξερευνητική αποστολή στον Άρη ή να κάθεστε σπíti όλη μέρα και να βλέπετε τηλεόραση. Οι άνθρωποι έχουν τόσο πολλές επιλογές! Γι' αυτό είναι πραγματικά περίπλοκο να είσαι άνθρωπος.

Όμως, ό,τι κι αν καταλήξετε να κάνετε τελικά, είναι καλό να ξέρετε γιατί οι άνθρωποι έχουν τόσο πολλές επιλογές. Επειδή είμαστε οι κυρίαρχοι του πλανήτη Γη.

Στον πλανήτη Γη κυριαρχούσαν άλλοτε πολλά διαφορετικά ζώα. Λιοντάρια, αρκούδες και ελέφαντες κυριαρχούσαν στη στεριά. Δελφίνια, φάλαινες και καρχαρίες κυριαρχούσαν στη θάλασσα. Αετοί, κουκουβάγιες

και όρνια κυριαρχούσαν στους ουρανούς. Σήμερα όμως εμείς οι άνθρωποι κυριαρχούμε παντού: στη στεριά, στη θάλασσα και στον ουρανό. Όπου κι αν πάμε με τα αυτοκίνητα, τα πλοία και τα αεροπλάνα μας, τα λιοντάρια, τα δελφίνια και οι αετοί πρέπει να κάνουν στην άκρη – και μάλιστα γρήγορα! Τα ζώα δεν μπορούν να μας εμποδίσουν να κατασκευάζουμε τους αυτοκινητόδρομούς μας μέσα στα δάση τους. Δεν μπορούν να μας εμποδίσουν να χτίζουμε φράγματα στα ποτάμια τους. Και δεν μπορούν να μας εμποδίσουν να μολύνουμε τους ωκεανούς και την ατμόσφαιρα.

Στην πραγματικότητα, εμείς οι άνθρωποι σήμερα είμαστε τόσο ισχυροί, που η μοίρα όλων των άλλων ζώων εξαρτάται από εμάς. Ο μόνος λόγος που τα λιοντάρια, τα δελφίνια και οι αετοί εξακολουθούν να υπάρχουν είναι επειδή τους το επιτρέπουμε εμείς. Αν οι άνθρωποι ήθελαν να ξεφορτωθούν όλα τα λιοντάρια, τα δελφίνια, τους αετούς, θα μπορούσαν να το κάνουν μέσα σε έναν χρόνο.

Η δύναμη των ανθρώπων είναι τεράστια και μπορεί να χρησιμοποιηθεί με καλούς ή με κακούς τρόπους. Για να γίνετε άνθρωποι, πρέπει να καταλάβετε τη δύναμη που διαθέτετε και τι να την κάνετε.

Και για να το καταφέρετε αυτό πρέπει πρώτα να μάθετε πώς αποκτήσαμε αυτή τη δύναμη.

Εμείς οι άνθρωποι δεν είμαστε δυνατοί σαν τα λιοντάρια, δεν κολυμπάμε τόσο καλά όσο τα δελφίνια και σίγουρα δεν έχουμε φτερά! Πώς φτάσαμε, λοιπόν, να κυβερνάμε τον πλανήτη;

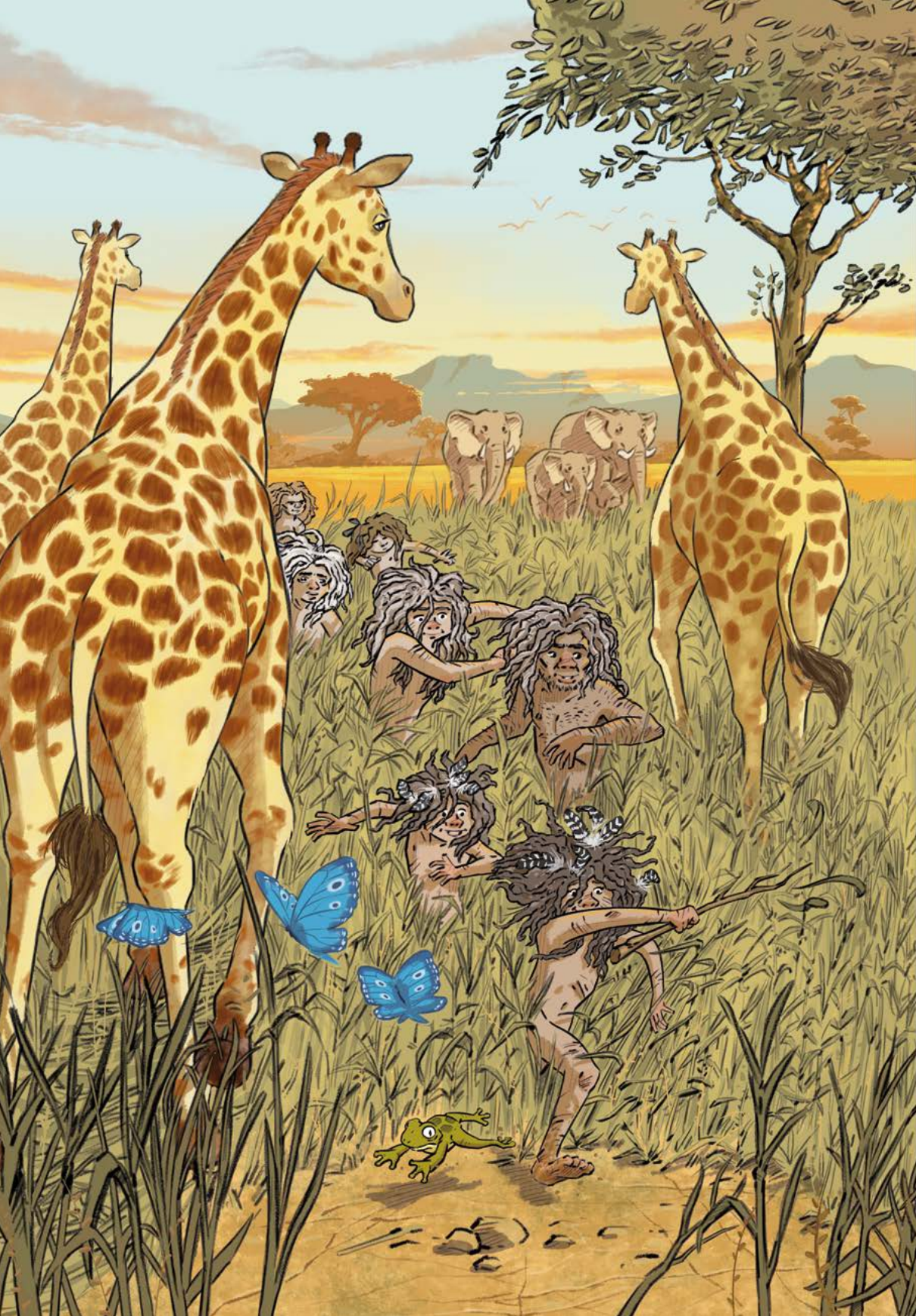
Η απάντηση σε αυτό είναι μία από τις πιο παράξενες ιστορίες που θα ακούσετε ποτέ.

Κι η ιστορία αυτή είναι αληθινή.

1

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΕΙΝΑΙ ΖΩΑ

ΚΑΠΟΤΕ ΗΜΑΣΤΑΝ ΑΓΡΙΟΙ

Η ιστορία μας αρχίζει από πολύ παλιά, πριν από εκατομμύρια χρόνια. Εκείνο τον καιρό οι άνθρωποι ήταν απλά, συννηθισμένα ζώα. Δε ζούσαν σε σπίτια, δεν πήγαιναν στη δουλειά ή στο σχολείο και δεν είχαν αυτοκίνητα, υπολογιστές ή σουπερμάρκετ. Ζούσαν στην ύπαιθρο, σκαρφάλωναν σε δέντρα για να μαζέψουν καρπούς, μύριζαν το έδαφος για να βρουν μανιτάρια και έτρωγαν σκουλήκια, σαλιγκάρια και βατράχια.

Τα άλλα ζώα –για παράδειγμα, οι καμηλοπαρδάλεις, οι ζέβρες και οι μπαμπούνι– δε φοβόντουσαν τους ανθρώπους και δεν τους έδιναν ιδιαίτερη σημασία. Κανείς δε φανταζόταν ότι κάποια μέρα οι άνθρωποι θα έφταναν μέχρι τη Σελήνη, θα έφτιαχναν ατομικές βόμβες και θα έγραφαν βιβλία σαν αυτό που διαβάζετε αυτή τη στιγμή.

Στην αρχή οι άνθρωποι δεν ήξεραν ούτε εργαλεία να φτιάχνουν. Μερικές φορές χρησιμοποιούσαν πέτρες για να σπάνε καρύδια. Αλλά δεν είχαν τόξα και βέλη, λόγχες ή μαχαίρια. **Οι άνθρωποι ήταν σχετικά αδύναμα ζώα**, κι όποτε εμφανιζόταν ένα λιοντάρι ή μια αρκούδα, έπρεπε να το βάλουν στα πόδια – και γρήγορα μάλιστα!

Στις μέρες μας, πολλά παιδιά ξυπνάνε ακόμη τη νύχτα και φοβούνται ότι υπάρχει ένα τέρας κάτω από το κρεβάτι τους. Αυτή είναι μια μνήμη που προέρχεται από εκατομμύρια χρόνια πριν. Τότε υπήρχαν πράγματι τέρατα που άρπαζαν παιδιά τη νύχτα. Αν άκουγες έναν ανεπαίσθητο θόρυβο μέσα στο σκοτάδι, μπορεί να ήταν ένα λιοντάρι που ερχόταν να σε φάει. Αν σκαρφάλωνες γρήγορα σε ένα δέντρο, επιζούσες. Αν όμως έπεφτες πάλι για ύπνο, το λιοντάρι σε έτρωγε.

Μερικές φορές, όταν τα λιοντάρια σκότωναν μία καμηλοπάρδαλη και την έτρωγαν, οι άνθρωποι τα παρακολουθούσαν από ασφαλή απόσταση. Ήθελαν κι εκείνοι λίγο κρέας, αλλά φοβόντουσαν να πλησιάσουν περισσότερο. Ακόμα κι όταν τα λιοντάρια έφευγαν, οι άνθρωποι ούτε και τότε τολμούσαν να πάνε πιο κοντά. Γιατί τώρα πήγαιναν οι ύαινες να φάνε ό,τι είχε

απομείνει – και οι άνθρωποι φοβόντουσαν να τα βάλουν μ’ αυτές τις καβγατζούδες. Τέλος, όταν όλα τα υπόλοιπα ζώα είχαν φύγει, οι άνθρωποι πλησίαζαν το κουφάρι στις μύτες των ποδιών για να ψάξουν για αποφάγια... αλλά το μόνο που είχε απομείνει ήταν τα κόκαλα. Ανασήκωναν, λοιπόν, τους ώμους και πήγαιναν να ψάξουν για σύκα.

Τότε **ένας άνθρωπος είχε μια σπουδαία ιδέα**. Πήρε μια πέτρα και μ’ αυτήν έσπασε ένα κόκαλο. Μέσα του βρήκε το μεδούλι – τη ζουμερή ουσία που έχουν στο εσωτερικό τους τα κόκαλα. Το έφαγε και του φάνηκε νοστιμότατο. Οι υπόλοιποι άνθρωποι τον είδαν και έκαναν το ίδιο. Σύνητομα όλοι χρησιμοποιούσαν πέτρες για να σπάνε τα κόκαλα και να τρώνε το μεδούλι. Οι άνθρωποι είχαν επιτέλους κάτι που μόνο εκείνοι ήξεραν να κάνουν!

Κάθε ζώο έχει τα δικά του ξεχωριστά χαρίσματα: Οι αράχνες υφαίνουν ιστό και πιάνουν μύγες, οι μέλισσες φτιάχνουν κυψέλες και παράγουν μέλι και οι δρυοκολάπτες βγάζουν έντομα από τον κορμό των δέντρων. **Μερικά ζώα έχουν πολύ παράξενα χαρίσματα**. Δείτε, για παράδειγμα, τα ψάρια-καθαριστές: Αυτά τα μικρά ψαράκια ακολουθούν τους καρχαρίες και περιμένουν μέχρι να φάνε. Όταν ένας καρχαρίας φάει για κολατσιό έναν τόνο, ανοίγει το στόμα του και όλα τα ψάρια-καθαριστές μπαίνουν μέσα και καθαρίζουν τα κομματάκια τόνου που έχουν μείνει κολλημένα ανάμεσα στα δόντια του. Ο καρχαρίας έχει δωρεάν οδοντιατρική φροντίδα και τα ψάρια-καθαριστές εξασφαλίζουν ένα καλό γεύμα. Με κάποιον τρόπο, οι καρχαρίες αναγνωρίζουν τα ψάρια-καθαριστές και ποτέ δεν τα τρώνε κατά λάθος.

Τώρα, λοιπόν, και οι αρχαίοι άνθρωποι είχαν το ξεχωριστό τους χαρακτηριστικό: Ήξεραν να χρησιμοποιούν πέτρες για να σπάνε κόκαλα και να τρώνε το μεδούλι από το εσωτερικό τους. Και, κάτι ακόμα πιο σημαντικό, οι άνθρωποι είχαν μάθει ότι είναι καλή ιδέα να φτιάχνεις εργαλεία.

Άρχισαν να χρησιμοποιούν ραβδιά και πέτρες για να φτιάξουν κάθε λογής άλλα εργαλεία. Όχι μόνο για να σπάνε κόκαλα αλλά και για να ξεκολλάνε στρείδια από τα βράχια, να ξεθάβουν αγριοκρεμμύδες και καρότα και να κυνηγάνε μικρά ζώα, όπως σαύρες και πουλιά.

Στο τέλος, οι άνθρωποι ανακάλυψαν ένα εργαλείο πολύ πιο εκπληκτικό από τα ραβδιά και τις πέτρες: **Ανακάλυψαν πώς να χρησιμοποιούν τη φωτιά!** Η

φωτιά είναι αμείλικτη και τρομερή. Όταν ένα λιοντάρι φάει μία ζέβρα, παύει να πεινάει πια και πέφτει να κοιμηθεί. Αλλά, όταν η φωτιά φάει ένα δέντρο, της ανοίγει περισσότερο η όρεξη και πηγαίνει ανεξέλεγκτη από το ένα δέντρο στο επόμενο. Μπορεί να καταβροχθίσει ένα ολόκληρο δάσος μέσα σε μια μέρα, αφήνοντας πίσω της μόνο στάχτες. Αν προσπαθήσετε να αγγίξετε ή να κρατήσετε τη φωτιά για να τη σταματήσετε, θα καείτε κι εσείς. Έτσι, **όλα τα ζώα φοβούνται τη φωτιά**. Τη φοβούνται πιο πολύ απ' όσο φοβούνται τα λιοντάρια, τα οποία βέβαια τη φοβούνται κι αυτά.

Κάποιοι αρχαίοι άνθρωποι όμως άρχισαν να δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη φωτιά. Μακάρι να μπορούσαν να τη χρησιμοποιήσουν όπως τα ραβδιά και τις πέτρες...

Σας έχει τύχει ποτέ να κάθεστε και να χαζεύετε τη φωτιά, να βλέπετε τις φλόγες να χορεύουν; Αυτό είναι μία ακόμα ανάμνηση από τους αρχαίους ανθρώπους. Στην αρχή οι άνθρωποι πλησίαζαν τη φωτιά με μεγάλη προσοχή και την παρατηρούσαν από μακριά. Ίσως είχαν ανακαλύψει ότι, αν ένας κεραυνός έβαζε φωτιά σ' ένα δέντρο, μπορούσαν να κάτσουν γύρω του και να απολαύσουν το φως και τη ζεστασιά. Κι επιπλέον, όσο το δέντρο συνέχιζε να καίγεται, κανένα επικίνδυνο ζώο δεν τολμούσε να τους πλησιάσει.

ΟΙ ΜΑΓΕΙΡΕΣ ΕΧΟΥΝ ΜΕΓΑΛΟ ΕΓΚΕΦΑΛΟ

Οι άνθρωποι όσο πιο συχνά παρατηρούσαν τη φωτιά τόσο άρχισαν να την καταλαβαίνουν καλύτερα. Συνειδητοποίησαν ότι, παρόλο που ήταν άγρια και αμείλικτη, υπάκουε σε κάποιους κανόνες. Μπορούσαν να την κάνουν φίλη τους. Έβαζαν ένα μακρύ κλαδί σε ένα δέντρο που καιγόταν και, όταν η άκρη του κλαδιού έπανε φωτιά, το τραβούσαν πάλι έξω. Τώρα **είχαν τη φωτιά στο χέρι**. Δεν τους έκαιγε, αλλά εκείνοι μπορούσαν να κάψουν ό,τι άγγιζαν με το ραβδί. Αυτό ήταν φοβερά χρήσιμο! Μπορούσαν να παίρνουν τη φωτιά μαζί τους από το ένα μέρος στο άλλο, για να κρατιούνται ζεστοί και να φοβίζονται τα λιοντάρια.

Υπήρχε όμως ακόμη ένα σοβαρό πρόβλημα: Δεν ήξεραν πώς να ανάβουν φωτιά. **Αν περιμένεις τότε θα πέσει ο κεραυνός, μάλλον θα απογοητευτείς**. Αν κρυώνεις ή είσαι βρεγμένος, μπορείς να κάτσεις κοντά σε ένα δέντρο για έναν ολόκληρο χρόνο, και πάλι να μην το χτυπήσει κεραυνός. Κι αν σε κυνηγάει ένα λιοντάρι, δεν έχεις ούτε δύο δευτερόλεπτα στη διάθεσή σου. Χρειάζεσαι τη φωτιά ΤΩΡΑ!

Τελικά, οι άνθρωποι βρήκαν λύσεις σ' αυτό το πρόβλημα.

Ένας τρόπος ήταν να χτυπήσεις μεταξύ τους δύο κομμάτια πυρόλιθου. Αν τα χτυπούσες αρκετά δυνατά, έβγαζαν σπίθες, κι αν φρόντιζες να πέσουν οι σπίθες σε ξερά φύλλα, τότε μερικές φορές αυτά έπαιναν φωτιά.

Ένας άλλος τρόπος ήταν να βρεις ένα μεγάλο κομμάτι ξερό ξύλο, να του κάνεις μια τρύπα και να βάλεις μέσα της ξερά φύλλα. Έπειτα έκανες μυτερή τη μία άκρη ενός λεπτού κλαδιού, την έβαζες μέσα στην τρύπα και στριφογύριζες πολύ γρήγορα το κλαδί ανάμεσα στα χέρια σου για κάνα δυο λεπτά.

Η άκρη του κλαδιού γινόταν όλο και πιο ζεστή, μέχρι που τελικά έβα-

ζε φωτιά στα ξερά φύλλα. Από την τρύπα άρχιζε να βγαίνει καπνός,

ώσπου στο τέλος ξεπνδούσε

μια φλόγα. Φωτιά! Τώρα, αν ερχόταν το λιοντάρι, αρκεί να κουνούσες το ραβδί σου και το άγριο ζώο θα το έβαζε στα πόδια.

Ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι τη φωτιά τους έκανε μοναδικούς. Σχεδόν όλα τα ζώα βασίζονται για τη δύναμή τους στο σώμα τους: στη δύναμη των μυών τους, στο μέγεθος των δοντιών τους, στα αιχμηρά τους νύχια. Όμως οι άνθρωποι, χάρη στη φωτιά, απέκτησαν τον έλεγχο μιας αστείρευτης πηγής δύναμης, που δεν είχε καμία σχέση με το σώμα τους. Ένας μόνο αδύναμος άνθρωπος με ένα φλεγόμενο ραβδί μπορούσε να κάψει ένα ολόκληρο δάσος μέσα σε λίγες ώρες, καταστρέφοντας χιλιάδες δέντρα και σκοτώνοντας χιλιάδες ζώα.

Αλλά το σπουδαιότερο με τη φωτιά δεν ήταν ότι έδινε τα λιοντάρια ή ότι έδινε στους ανθρώπους ζεστασιά και φως. Όχι, το σπουδαιότερο με τη φωτιά ήταν ότι **οι αρχαίοι άνθρωποι μπορούσαν να αρχίσουν να μαγειρεύουν.**

Όταν οι άνθρωποι δεν είχαν τη φωτιά, σπαταλούσαν πολύ χρόνο και κατέβαλλαν μεγάλη προσπάθεια για να φάνε ωμή τροφή. Έπρεπε να την κάνουν κομματάκια και να τη μασάς για πολλή ώρα, αλλά ακόμα και τότε το στομάχι σου χρειαζόταν πολλή δουλειά για να τη χωνέψει. Έτσι, οι άνθρωποι χρειάζονταν μεγάλα δόντια, μεγάλο στομάχι και πολλή υπομονή. Όταν όμως είχαν πια τη φωτιά, **μπορούσαν να τρώνε πολύ πιο εύκολα.** Η τροφή γινόταν μαλακή με το μαγείρεμα, επομένως οι άνθρωποι χρειάζονταν πολύ μικρότερη προσπάθεια για να τη φάνε και να τη χωνέψουν. Χάρη σ' αυτό, άρχισαν να αλλάζουν: Απέκτησαν μικρότερα δόντια, μικρότερο στομάχι... και πολύ περισσότερο ελεύθερο χρόνο!

Μπορείτε να δοκιμάσετε και μόνοι σας. Την επόμενη φορά που κάποιος θα ετοιμάζεται να μαγειρέψει πατάτες, ζητήστε να δοκιμάσετε λίγη πατάτα ωμή. Προσοχή, μην τη φάτε! Πιπιλίστε μόνο ένα κομματάκι. Μάλλον θα το φτύσετε αμέσως και θα θέλετε να πλύνετε το στόμα σας. Είναι σκληρή και απδιαστική! Αλλά οι μαγειρεμένες πατάτες είναι υπέροχες. Στην κουζίνα σας μάλλον θα μαγειρεύετε τις πατάτες στον φούρνο, στην κατσαρόλα ή σε φουρνάκι μικροκυμάτων, χωρίς να ανάβετε φωτιά. Το μαγείρεμα όμως ξεκίνησε στην ανοιχτή φωτιά. Αν, λοιπόν, σας αρέσουν οι ψητές ή οι τηγανητές πατάτες, θα πρέπει να ευχαριστήσετε τη φίλη σας τη φωτιά γι' αυτό.

Υπάρχουν ακόμα και μερικοί επιστήμονες που υποστηρίζουν ότι το μαγείρεμα επέτρεψε στον ανθρώπινο εγκέφαλο ν' αρχίσει να μεγαλώνει. Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στο μαγείρεμα και τον εγκέφαλο;

Όσο οι άνθρωποι αφιέρωναν πολύ χρόνο και ενέργεια για να μασήσουν την τροφή με τα μεγάλα δόντια τους και να τη χωνέψουν με το μεγάλο στομάχι τους, δεν περίσσευε πολλή ενέργεια για τον εγκέφαλο. Έτσι, οι πρώτοι άνθρωποι, εκείνοι με το μεγάλο στομάχι, είχαν μικρό εγκέφαλο. Όταν άρχισαν να μαγειρεύουν, όλα άλλαξαν: Ξόδευαν πια πολύ λιγότερη ενέργεια για το μάσημα και την πέψη και έμενε περισσότερη για τον μεγάλο τους εγκέφαλο. Το στομάχι τους μίκρυνε, ο εγκέφαλος μεγάλωσε και οι άνθρωποι έγιναν εξυπνότεροι.

Δεν πρέπει, ωστόσο, να υπερβάλλουμε για τη διαφορά που έκανε αυτό. Ναι, οι αρχαίοι άνθρωποι ήταν τώρα πιο έξυπνοι, μπορούσαν να φτιάχνουν εργαλεία, να ανάβουν φωτιά, μερικές φορές ακόμα και να κυνηγάνε ζέβρες ή καμπλοπαρδόλεις. Και μπορούσαν να προστατεύονται καλύτερα από τα λιοντάρια και τις αρκούδες. Αλλά αυτό ήταν όλο. Εξακολουθούσαν να είναι απλώς ένα ακόμα ζώο. Σίγουρα δεν κυβερνούσαν τον κόσμο. ➡

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΕΙΔΗ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Σήμερα οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο μπορεί να έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και να μιλάνε διαφορετικές γλώσσες, στην πραγματικότητα όμως είναι όλοι ίδιοι. Είτε πάτε στην Κίνα είτε στην Ιταλία, στη Γροιλανδία ή τη Νότια Αφρική, θα βρείτε παντού το ίδιο είδος ανθρώπων. Φυσικά, ανάμεσα στους Κινέζους, τους Ιταλούς, τους Γροιλανδούς και τους Νοτιοαφρικανούς υπάρχουν αρκετές διαφορές, όπως στο χρώμα των μαλλιών και του δέρματος, αλλά κάτω από το δέρμα έχουμε όλοι παρόμοιο σώμα, παρόμοιο εγκέφαλο και παρόμοιες ικανότητες. Οι Κινέζοι μπορούν να μάθουν ιταλικά, οι Γροιλανδοί μπορούν να παίξουν ποδόσφαιρο με Νοτιοαφρικανούς και όλοι μαζί μπορούν να κατασκευάσουν ένα διαστημόπλοιο.

Είναι πολύ παράξενο που σε όλο τον κόσμο υπάρχει μόνο ένα είδος ανθρώπων. Στο κάτω κάτω, σε κάθε χώρα υπάρχουν διαφορετικά είδη μυρμηγκιών, φιδιών ή αρκούδων. Στην παγω-

μένη Γροιλανδία ζουν **πολικές αρκούδες**, στα βουνά του Καναδά **αρκούδες γκριζλι**, στα δάση της Ρουμανίας **καφέ αρκούδες** και στα δάση από μπαμπού της Κίνας **αρκούδες πάντα**. Γιατί, λοιπόν, σε όλα αυτά τα μέρη υπάρχει μόνο ένα είδος ανθρώπων;

Η αλήθεια είναι ότι για πάρα πολύ καιρό ο πλανήτης μας φιλοξενούσε πολλά διαφορετικά είδη ανθρώπων. Σε διάφορα μέρη του κόσμου οι άνθρωποι έπρεπε να αντιμετωπίσουν διαφορετικά ζώα, φυτά και κλιματικές συνθήκες. Κάποιοι άνθρωποι ζούσαν σε ψηλά βουνά με πολύ χιόνι, ενώ άλλοι σε τροπικές ακτές με πολύ ήλιο. Μερικοί ζούσαν στην έρημο και άλλοι σε βάλτους. Για πάνω από ένα εκατομμύριο χρόνια οι άνθρωποι προσαρμόζονταν στις μοναδικές συνθήκες κάθε περιοχής και σταδιακά γίνονταν όλο και πιο διαφορετικοί – όπως οι αρκούδες.

Γιατί, λοιπόν, σήμερα όλοι οι άνθρωποι ανήκουν σε ένα μόνο είδος; Τι συνέβη στα υπόλοιπα; Μια τρομερή καταστροφή τα σκότωσε και **απέμεινε μόνο το δικό μας είδος ανθρώπου**. Ποια ήταν αυτή η τρομερή καταστροφή; Αυτό είναι ένα μεγάλο μυστικό, για το οποίο δε μας αρέσει να μιλάμε. Θα πούμε γι' αυτό το μυστικό σε λίγο, αλλά πρώτα ας γνωρίσουμε μερικά από τα άλλα είδη ανθρώπων που έζησαν κάποτε σε διάφορα μέρη του κόσμου.

ΤΟ ΗΞΕΡΕΣ ΟΤΙ ΕΧΕΙΣ ΜΙΑ ΥΠΕΡΔΥΝΑΜΗ;

Το τέλειο βιβλίο για όποιον έχει αναρωτηθεί:

ΠΟΙΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ; ΚΑΙ ΠΩΣ ΦΤΑΣΑΜΕ ΩΣ ΕΔΩ;

Από τις σαβάνες της Αφρικής μέχρι τους πάγους της Γροιλανδίας, οι άνθρωποι είναι οι κυρίαρχοι του πλανήτη Γη. Πώς όμως γίναμε τόσο ισχυροί; Το βιβλίο αυτό αποκαλύπτει ότι οι άνθρωποι έχουν μια υπερδύναμη που την έχουν χρησιμοποιήσει για να δημιουργήσουν παράξενα και μυστηριώδη πράγματα – από φαντάσματα και πνεύματα μέχρι κυβερνήσεις και εταιρείες.

Ακολουθήστε τους αρχαίους ανθρώπους στο ταξίδι που τους οδήγησε έξω από την Αφρική και μάθετε στην πορεία πώς η φωτιά συρρίκνωσε το στομάχι μας, τι μας λέει το ποδόσφαιρο για τους ανθρώπους και γιατί το χρήμα είναι το πιο πετυχημένο παραμύθι. Πρόκειται για την ιστορία της ανθρωπότητας όπως δεν την έχετε ξανακούσει ποτέ, με νάνους, γιγάντια φίδια, το Μεγάλο Πνεύμα του Λιονταριού που ζει πάνω απ' τα σύννεφα και το δάχτυλο ενός παιδιού που έζησε 50.000 χρόνια πριν και αποκαλύπτει τα μυστήρια της καταγωγής του ανθρώπου.

Σε αυτό το αποκαλυπτικό και συναρπαστικό βιβλίο

ο Γιουβάλ Νώε Χαράρι, συγγραφέας του μπεστ σέλερ *Sapiens*, απευθύνεται με το μοναδικό του στιλ σε ένα εντελώς νέο κοινό.

Μια επική και αληθινή ιστορία, κατάλληλη για αναγνώστες

από 9 έως 99 ετών.

SAPIENSHIP
STORYTELLING

ISBN:978-618-86032-0-2

9 786188 603202

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 90320